

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Scienti'a agricola si progresulu ei.

(Capetu.)

Se ne aruncamu acumu pucinu privirea asupra progresului agriculturii pana in epoc'a de astadi; se esaminamu literatur'a agricola de la cei vechi pana in dilele nóstre. La cei vechi dupa cumu mai disemu, nu gasimu nici o urma de sciintia in agricultura; nu gasimu de catu nisce poesii, nisce simple descrieri, in care nu vede cineva de catu frumoséti'a stilului, dar' nici o doctrina sciintifica. Scrierile agricole de atunci erau cá romantiele de astadi, le citeau, cumu díce francesulu, pentru passe temps. Tardiu incóci pela 1600 gasimu pe Olivier-de-Serrès in Franci'a preocupandu-se seriosu de starea agriculturii; elu fù celu d'anteiu care aretà regelui Henricu alu IV-lea, importanti'a agriculturii determinandu 'lu a se ocupá seriosu cu asta industrie. Prin staruintiele lui Olivier-de-Serrès se introduse in Franci'a vermii de matase, cari astadi a ajunsu a fi o industria fòrte importanta in Franci'a. Olivier-de-Serrès a lasatu o opera de agricultura intitulata Teatrulu agriculturii, in care nu se vede altu de catu observatiuni practice. Mai tardiu unu calugaru dela Lyon, Rozier, lasà asemenea dupa mórtea sa o opera de agricultura insemnata pentru reflexiunile sele cele serióse; dar' numai pela finele seculului alu 18-lea Arthur Young, anglesu, fù celu de anteiu care puse unu fundamentu solidu sciintiei agricole, aratandu ca teoriile sele isi au radecinele in sciintiele naturale si fisice, ca numai astufelu asta sciintia va ajunge la progresulu de care lumea are trebuintia; elu fù celu d'anteiu care atrase atentiunea invetiátiloru de atunci asupra agriculturii. Arthur Young nu se multumi a studiá agricultur'a numai in patri'a sa, elu facù mai multe calatorii in Franci'a, Itali'a si Spani'a, de unde culesse observatiunile ce trebuca se'i serve la formarea teoriiloru sele. Arthur Young intorcendu-se din calatoriile sele fondá unu diurnalu de agricultura, unde espuse teoriile cele mai importante ale sciintiei agricole; elu ne a lasatu mai multe opere intre care cea

mai insemnata este oper'a intitulata: agricultur'a si economi'a rurala. In privinti'a economiei rurale Arthur Young, putemu díce, a fostu celu d'anteiu fondatoru; pana la dinsulu nimeni nu espusesse teoriile economice asia de lamuritu, teorii care au servitu de modelu noiloru economisti. I. B. Say si alii au imprumutatu dela dinsulu cele mai multe teorii in privinti'a rurala. Unu astufelu de omu trebuca negresitu se aiba imitatori. Thäer fù celu d'anteiu in Germani'a care urmà dupa principiile lui Arthur Young, Thäer fù reformatorulu agriculturii germane; dupa ce trai multu in Angli'a in calitate de medicu, pe lenga regele Angliei, se întorse in Hanover'a unde incepù a espune teoriile agriculturii ce studiasse in Angli'a aratandu inferioritatea agriculturii in Germani'a. Guvernulu Prusiei sciù a apretiu meritele celebrului agronomu, si 'i darui o mosie indatorandu 'lu a fundá unu institutu agronomicu; astufelu Thäer venì a se stabili in Prusi'a la Möglin. In scurtu timpu Thäer dobendì o mare influentia in Prusi'a, fù insarcinatu cu afacerile agricole pe lenga ministeriulu interioru, fù numitu consiliaru de statu si invitatu de universitatea din Berlinu a face unu cursu de agronomia. Thäer a adusu cele mai insemnate folóse agriculturii germane prin capacitatea si energi'a sa cátu si prin ajutorulu ce a gasitu in guvernulu Prusiei. Oper'a sa cea mai insemnata este: principie rationale de agricultura.

Franci'a se parea a fi remasu inderetu in sciinti'a agricola; dar' pe candu cununi de glorie se depunea pe mormentulu lui Thäer, numele lui Mathieu de Dombalsle incepea a se respondi; acesta aratà lunei savante ca nici in asta sciintia Franci'a nu se lasa mai josu de catu Angli'a si Germani'a, care pana aci singure se mandriau cu progresulu acestei sciintie. M. de Dombalsle fù fundatorulu celebrului institutu dela Roville; suptu titlu de analele de Roville elu publicà in timpu de diece ani o multíme de articule despre agricultur'a si economi'a rurala, care au immortalisatu numele astui omu celebru. Calindariulu seu agricolu fù tiparitu de 12 ori fara a se mai putea gasi astadi vreunu esemplariu.

Franci'a in asti ani din urma are a mai numerá p'ntre celebritatfle agronomice pe D. de Gasparin. Acesta a adusu o adeverata revolutiune in teoriile predecesorilor sei. Pana la dinsulu studiele sciintifice erau localisate, se facea o sciintia mai multu locale. D. de Gasparin posedendu mai multu datele sciintifice de catu predecesorii sei, a cautatu ca prin aplicatiunea loru se forme o sciintia generala; prin ajutorulu chimiei analitice, nrin numeroáele sele lucrari asupra meteorologiei a determinatu noulu drumu pe unde are se mérga asta sciintia, elu a arátatu diferitele substantie si diferitele cantitati de care se nutrescu plantele; precumu si diferitele cantitati de caldura ce absorbu aceste plante; astufelu a ajunsu D. de Gasparin a scóte asta sciintia din labirintulu contradictiuniloru.

A trebuitu multu timpu si multe genii cá agricultur'a se ajunga la gradulu in care se afla acumu in Europ'a civilisata; a trebuite multa staruintia guvernelorú cá se imprastie industri'a agricola astufelu cumu o au perfectionatu teoriile sciintifice; remane inca chiaru acumu in tjerile cele mai civilisate unu mare drumu a face dela teorie pana la practica; dar' cu tóte astea. Europ'a civilisata a ajunsu fórtu departe in progresulu industriei agricole si se intielege ca nu putea fi altufelu cu atatea genii pe care nu le puturamu inca insfrui aci pe deplinu. Noi inapoiati in tóte n'avemu de catu se ne folosimu de progresulu loru, n'avemu de catu se introducemu, se imitamú. Este o mare diferentia intre a se ocupá cineva cu crearea si perfectionarea unui obiectu si intre alu luá creatu si perfectionatu.

Agricultur'a s'a perfectionatu la dinsii prin teoriile sciintielorú si numai prin asemenea teorii vomu ajunge si noi a avea bune rezultate practice.

Buescu.
(„Instr. publ.“)

Depe Ariesiu, 23. aprile 1861.

Viéti'a sí fericirea unui poporu depinde dela cultur'a lui. Acest'a e unu adeveru atatu de chiaru, atatu de constatatu prin esperintia, catu numai celu orbu la sufletu se mai póte indoi. O dómne, catu semtímu noi in diu'a de adi adeverulu acest'a!

Au trecutu timpurile cele vechi, au apusu staturile cele glorióse antice, in cari mas'a poporului avé numai cultur'a martiala, ér' cultur'a subluma spirituala se rotea in unu cercu fórtu angustu din aceea masa.

Adi a sositu timpulu, ce cu unu viersu tainicu profetiesce mórté neasteptata totoloru popórelorú, care nu se nevoiescu, pre catu numai le ierta poterile, a se

cultivá in corpore, a pasi pre aren'a vietiei cu arm'a lui Apoline in mana.

Parol'a timpului, santuariulu vietiei si a' fericirei popórelorú suntu astadi scientiele, ele au se fia „Tatalu nostru“ sí „Credeulu“ popórelorú, cari voiescu se mai custe, sí acelorú cari se nevoiescu se scuture odata pulberea sclaviei secularie s'au sí milenarie.

Dar' se fimu scurti sí se ne întórcemu la vatr'a nóstra.

De are cineva astadi opu de scientie, apoi noi romanii suntemu aceia, cari in acést'a ocupamu *gradum summum*.

Ap'a vietiei, — ap'a renascerei, angerulu mantuirei nóstre de furi'a timpului, de latiarele lesinatiloru, — de pierire — suntu de trei sí de patru ori scientiele. — Acestea au se fia de adi inainte pentru noi *fax et tuba*, precumu pentru toti aceia, cari inca sí adi intre semenii lorú nu traescu mai linistiti sí mai securi, decumu traesce locuitorulu din Mangrebu, care deca mai are ceva de adi pe mane, deca traesce de acumu pana mai apoi, are de a multiemi numai binevoitiei domnitoriuului sí vecinulu seu.

Dar' funtea scientielorú este scól'a, singurulu altariu pe care potemu aduce adi sacrificie pentru o viéti'a indelungata sí fericita, — pentru prosperare. Fara de acést'a adi nece Ddieu nu ne mai póte ajutá sí scapá, ci ne vomu pierde fara urma cá nai'a franta in oceanu. Insa facut'amu in acestu respectu pe catu a fostu opu cá se facemu, séu nu, — sí daca nu, cine au fostu caus'a causerorú, noi séu mai marii nostrii bisericesci si politici cei bene semtitori? Acést'a o lasu acuma de o parte, caci scopulu meu e altulu pentru acuma.

Institutiunea scolara séu de invetiamentu cu atatu propasiesce mai iute sí mai securu, cu catu e condusa de mai multe organe, voiu se dícu de diurnale, ce se ocupa cu desvoltarea principiilorú ce conducú la scopu sí cu latirea cunoscintielorú ce taia in bilanti'a acestej institutiuni.

Deci din capulu loculu se precepe insemnatatea acestorú diurnale, sí numai ne amu espune satirei: „a cará lemne in padure“, daca ne am mai incercá se le laudamu sí recomandamu. — Ci se vedemu, daca avemu sí noi ceva asiá, sí apoi daca avemu, se cercamu ca óre portatu ne-amu noi facia cu aceea asiá, dupacumu suntemu datori sí se cuvene se ne portamu. Candu scriu aceste din urma nu potiu se nu oftezu din adunculu animei. Dar' se cercamu.

Pana in anulu trecutú 1860 furemu lipsiti cu totulu de unu atare diurnalu destinatu cu specialitate pentru instructiune. — Dar' éta ca in acestu anu (1860) ne resari si barbatulu, care pe lunga tóte greutatile ce-i sarira in capu si de-o parte si de alt'a, ne scósa si pre acésta arena de pré mare insemnate.

Nu voiú se scriu, nu voiú se aratu ca—dupa catu m'amu pututu informá inadinsu — cumu a imbracisiatu publiculu acésta intreprenere marétia, caci dîcu, p-remise ca nece aici n'asiu avé se-mi ascutiu condeiulu pentru nusciu ce encomiu*); dar' io voiú se facu o revista, ca cumu l'au ajutatu cu corespundintie, materiale de instructiune, cu articuli pedagogici aceia, cari si-au luatú cursulu vietiei pe acestu campu intru ade-veru frumosu si de mare insemnate, — intielegu invetiatorii de diosu pana susu. Despre acést'a nu potiu se scriu decatu o jeremiada séu si elegia, si asi scrie precumu se cere in versuri, de asi fi, de nu mai multu, bataru molipsitu de afurisit'a rimo-mania, care astadi s'a incuibatu in creerii multoru nechiamati.

Ce este chiamarea unui individu, care s'a decisu a-si petrece vietí'a pe campulu invetiamentului? Eu credú si sumu convinsu, precumu va fi si are se fia ori-care altulu, bá acést'a o voru marturisi chiaru si acele individe, — ca chiamarea loru nu e si nu póte fi alt'a, de catu se lumineze tinerimea ce o au sub mana si apoi pe lunga alte scrieri ce le astépta si le cere lumea dela densii se respundésca scrieri de acele, cari ajuta, avanta instructiunea, — se comunice lumci presentii si venitórie rezultatulu esperetiei loru. — *Navigata de ventis de bobus narrat arator.* Apoi vedi asiá au se faca si densii. — Acést'a e sant'a datoría a invetiatoriloru. Cene are datoría, si oca siunea a scrie intre altele si lucruri pedagogice, au nu profesorulu, au nu invetiatorulu? Cari tóta vietí'a si-o petrecu in acésta sfera. — Au va cere cineva asiá ceva

dela juristu, care din diori pana in murgitu 'si pironesce ochii mintii pe elasticii paragrafi, si-si frementa mintea se faca dereptate unuia si altuia, ce mai ca nu-lu tragu de capu. Dieu acela e demnu de tóta laud'a, care mai póte face si asiá ceva. Mai incolo va cere cineva asiá ceva dela medicu, caruia nu-i ambla alt'a in capu decatu totu recepte si ér' recepte, visite insus, si visite in diosu a. m.

Nu, dela acestia nu ceremu, nu asceptamu alt'a decatu dereptate si vietí'a, daca o se dîcu asiá, si daca se póte, si daca prelunga aceste ne mai dau si altele, fia *ad rem* pedagogice, atunci ne inchinamu loru. Éca invetiatoriloru, ca ori catu veti mai cautá, nu veti aflá altii, cari se ve pórté sarcin'a, si se ve implínésca datoriele.

Deca cautamu in foile de instructiune ale altoru natiuni, vedemu ca in acele cá conclucatori figuréza totu invetiatori atatu populari catu si de prela institutetele mai inalte (profesori).

Dar' alt'a e la acele natiuni si alt'a e la noi. Óre potemu cere asiá ceva dela invetiatorii nostri populari? Cu dorere cauta se dîcu si va dice ori care, ca nu; dar' ce se facemu, pentruca noi pana acumu nu suntemu fericiti a avé invetiatori populari, cari se fia studiatu nusciu pela ce institute inalte, precumu scimu ca au alte natiuni, ci noi i am adunatu de pe aici si de pe cole cumu amu potutu si cumu i am capetatu. Ce poti dara asteptá dela acestia mai multu, decatu baremu se se pórté bene si cu diligintia in aceea catu potú ei. De unde nu e, nice Ddiu nu iá.

De unde dara potemu noi asteptá materie instructive pentru invetiatorime si articuli naintatori de interesele scóleloru nóstre? De o camdata de necaiurea mai d'aprópe, decatu dela profesorii nostri gimnasiali si pedagogici, cari 'su mai bine adaptati in scientie.

Noi mai multu asteptamu dela profesorii Blasieni, cari-su si mai multi, si din cari au esitu anteseamnanii literaturii nóstre. Inse daca cautamu in acésta fóia, aflamu dela ei pucinu, fórte pucinu materialu instructivu. Si óre ce póte fi caus'a? Dieu, eu n'o potiu dá cu socotel'a. Dóra neputinti'a de a scrie asiá ceva? acést'a nece nu ne-o potemu cugetá, si se marturiséscá chiar' densii cu man'a pe cruce si totu nu le credemu. — Intre densii suntú, carii propunu de cate 10 si 15 ani, si nesmentitu, ca acestia ar' potea dá o invetiatura bietului dascalasiu numai din esperinti'a propria, chiar se

*) Nu scimu incatu se 'ntindu asceptarile stimabilului nostru corespondinte in asta privintia; fara catu pentru noi avemu totusi se marturissimu, ca spriginirea fóiei nóstre prin prenumeratiune, este — multiamita zelului nationalu — marisióra, si suntemu siguri, ca daca n'ar esiste urit'a incalmacéla politica de astadi, aceea si ne-ar intrece póte asceptarea. — Adeveratu, ca daca vomu considerá marimea publicului nostru scolasticu, apoi amu avea inca multu de doritu in privintia spriginirei nóstre, caci ne-amu convinsu, ca sunt preoti si invetiatori, carii nice astadi nu sciu inca ca existe o fóia scolastica romana

numai fi cetitu alte carti de instructiune. Nusciu, daca se póte atribuí acést'a nepasarii densiloru.

Scimu prea bine, ca d-loru au a se luptá cu multe neajunsuri, caci ce-su patru sute fiorini léfa pentru unu profesoriu? cu aceste abia 'si póte tarái viéti'a de adi pana mane, apoi cá se-si mai castige sí cate o carte, fara care nu póte fi, trebue se-si subtraga aceea ce-i de lipsa pentru sustinerea viétiiei. Ci bine, dara va díce cineva, gimnasiulu are biblioteca; are pre amá-rulu lui! are mai numai totu santi parenti sí mai incolo aprópe de nula. Dar' totusi acést'a nu-i póte escusá pe dd. profesori, cá se nu conlucre la acésta fóia pe catu potu.

Am totu intielesu, ca se va immultí bibliotec'a gimnasiului din banii ce i dau studentii la immatriculare; — cei carii intra cá noi in gimnasiu fiacare cate 4 f. v. a., éra ceialalti fiacare cate 2 f. v. a. — Acést'a se urméza de óre-cati ani, sí resultatu nimica, — unde-su? ce se facu? cumu se manipuléza?

Mái in anii trecuti intielesesem din funte segura, de nisce proiecte destulu de insemnate ce se facusera in conferenti'a profesorale cu directoriulu in frunte, cari se poteau pune in lucrare, daca mai sacrificau sí aceia cari au de unde, inse pe semne le au datu uitarii.

Éta asiá stau profesorii din Blasiu. Densii in casulu celu mai bunu au desperatu de venitoriulu lor, sí éta ca iau lumea in capu. Mai ieri doi dintre cei mai buni trecura in principate, unulu caruia avemu de ai multumí infintiarea museului fisico-naturale, cá intr' altele se-si póta asecurá famili'a, altulu cu zelu ne spusu pentru scientie, cá sub impregiurari mai favorítorie, se póta face mai multu progresu. Mi téma ca-i voru mai urmá sí altii, de nu li se va mai imbuni starea, sí cine la póte imputá? nime.

Brasiovulu, unde éراسi avemu profesori destulu de capaci, n'au spriginitu fóia acést'a mai cu nimicu, bá relative chiaru cu nimicu, cu tóte ca densii stau paremise mai bine de catu cei dela Blasiu. Asupra densiloru cade asiadara mai grea raspundere.

La Násedu avemu o preparandia. Densii se ocupa *ex professo*, ca care e calea cea mai segura ce duce la scopulu invetiamentului, si totusi nece o iota, — me miru d-loru!

La Aradu asemenea avemu o preparandia destulu de renumita, barbati destulu de cu scientie, sí totusi tacere, cá cea din mormentu.

La Beiusiu avemu gimnasiu, sí nimicu, odata tacu toti cá pescele. Dela Orade nula. Apoi despre Bucovin'a n'am ce se mai dícu, jace in asfictia, — „dormiti in pace!“

Ei bene, dar' póte se mi respundia careva, ca cine mai póte se mai scrie adi sí despre lucruri pedagogice, candu totulu e politica, candu tóta bah'a politiséza. Asiá e d-loru; faceti unu mare servitiu natiunei, candu ve ocupati sí cu politic'a, mai virtosu astadi; insa numai atunci, candu ati facutu mai antaiu destulu asteptarii in sfer'a chiamarii D-vostre, pe campulu invetiamentului. Specialitatea d-vóstra antaiu, si apoi altele. Óre germanii d. e. avere-arú adi clasicii, care i-au, deca s'aru fi ocupatu toti numai cu politic'a; caci celi mai mari clasici ai lorú traia in timpuri, cá sí ale nóstre, de nu mai cutrieratori'a. — Dar' noi nu pretendemu asiá ceva dela d-vóstra. — Noi ne indestilimu sí mai cu pucínu, ce insa nu se vede.

Póte mi-ar' mai obiectá cineva, ca dinsulu lucra intre patru pareti, sí de aceea n'are timpu, séu celu pucínu numai vrea se mai scrie si prin fóiele publice. Frumosu, acést'a mai are escusare. — Dar' e intrebarea ca óre toti facu asia? Eu apodictice negu. Apoi pe acestia ce-i mai póte escusá? nimica.

Ómenii sunt multi de multe tagme, sí suntu sí de aceia, cari dícu ca, vedi d-ta, ce se scria densii nusciu ce articuli éca asiá nusciu prin ce fóia de adi pana mane; ci densii candu voru scrie, voru se scrie, ro-gute, ceva mai multu sí clasicu. O frumósa idea, dar' dieu de multe-ori sí nefericita!

N'asiu mai díce nimica, candu s'ar realisé visulu de auru batar' la unulu din o suta; dar' multi o patiescu cá imperatulu Octavianu Augustu; vedu ca nu merge, desperéza, sí in urma se lasa cu totulu de a mai scrie ceva. N'avemu la ce ne opintí toti a calarí pre Pegasu séu relative pe Bucefalu, ci se mai remanemu sí pe Rocinante martiog'a lui Don Quijote, ca baremu nu vomu fi in periculu de a ne infrange gutulu.

Aceste síruri le cugetai de lipsa neincungiurata, — audiendu vaeranduse multi de acésta nepasare, — de o parte cá unii cetindule se-si aduca aminte de chiamarea lorú, decumva au fostu nefericiti a si-o uitá, éra de alt'a cá altii ce nu si-au uitát-o se se semtia stremurati si oresi-cumu provocáti la activitate, la con-lucrare la acésta fóia, nu pentru ea, nu pentru red-actiunea ei, ci pentru publiculu de asta specialitate, celu mai insetatu de nutrementu spiritualu.

Deci d-loru, se nu luati aceste in nume de reu, si eu credu ca nece nu le veti luá. — Rupeti cate vre-o dóue óre din alte ocupatiuni séu comoditati si le sacrificati acestei fóie, care inca, credeti-me, ca n'o scimu pretiúi, si fiti convinsi ca veti secerá mari multumite si recunoscentie, éra noi n'omu mai fi nevoiti a ne pierde nepretiuítulu timpu cu scrierea de jere-miade si cu fauirea de stimuli.

Prevedu, ca se vá mai nasce necesitatea se me mai intorcu la obiectulu meu intr'unu felu séu intr'altulu, deci la revedere!

4.

Statutele

pentru scóele triviale cercuale greco-orientale din Veneti'a inferióre.

Dupa ce inalt'a Locutiintia transilvanica cu emisulu din 30. iuliu 1858 Nr. ^{15199/2234} a incuviintiatu infintiarea unei scóle triviale cercuale in Veneti'a, si a unui fondu spre sustinerea acelia, efori'a acestii scóle au aflatu cu cale pe has'a declaratiuneloru, ce le-au datu reprezentantii cercului Siercaia la protocolulu luat la c. r pretura in Veneti'a in 13. octomvrie 1857 Nr. 4214 si a ordinatiunei guverniale susu citate, a determiná urmatórele statute atingatóre la infintiarea si administrarea acestii scóle si a fondului de a ei sustinere.

SECTIUNEA I.

Despre constituirea scólei triviale cercuale.

§. 1. In onórea préinnaltului principe de coróna austriaca Rudolf, fundarea scólei triviale gr.-orientale in Veneti'a inferióre se tatuesce (?) din 20. augustu 1858.

§. 2. Cerculu acestei scóle triviale sta din comunele intregi gr. resaritene: Sinca nóua, Sercaitia, Persiani, Pereu, Venetia de susu, Fontana, Bogatha, Mathefalva, Lupsa, apoi din partea gr.-orientale a comuneloru Venetia de josu, Gridu, Sercaia, Comana de susu si de josu, Cuculata, Heviz si Datcu cu o populatiune de 11,590 suflete.

§. 3. Cá scól'a acésta triviale se corespunda scopului seu, se voru propune in trei clase acelea invetiaturi, ce se prescriu prin ordinulu ministeriului de cultu, si invetiamentu din 20. martiu 1855 (Bul. imp. 72) asiá, cá avendu tóte satele scólele sele comunali de incepetura, pruncii ce voru fi invetiatu acolo celu pucínu a ceti si a scria, se se primésca in clas'a cea

d'anteia séu adóua a scólei triviale cercuale si cá invetiaceii, ce voru absolvá aci clas'a a 3-a se póta trece in clas'a a 4-a a ori carii alte scoli principale.

§. 4. Limb'a esplicatóre va fi cea romanésca cu privirea la deseversita invetiare a limbei germane.

SECTIUNEA II.

Despre efori'a scolare.

§. 5. Pentru prosperitatea acestii scóle triviale cercuale, si a fondului de sustinere, se infintiaza unu Comitetu cercuale sub nume de efori'a scólei triviale cercuale din Veneti'a.

Acésta eforia va constá:

1. Din inspectorulu cercului scolare confesional, concernente, séu din delegatulu seu.
2. Dintr'unu comisariu politicu din gremiulu preturei.
3. Din doi preoti alesi de preótimea cercului scolare.
4. Din doi mireni alesi éra de reprezentantii mireni a comuneloru cercului scolare, si
5. Dintr'unu profesore a acestei scóle.

§. 6. Eforia 'si alege din sinulu seu unu presiedinte si unu vicepresiedinte, apoi unu casieru si unu controlorulu alu fondului, éra acealati, afara de secretariu vor remanea sub nume de asesori.

Unulu din profesori va fi secretariu eforiei.

Efori'a aceia constituita se interesece prin deregatori'a politica competente.

§. 7. Fiacare membru alu eforiei e alesu numai pe trei ani; insa póte fi realesu; cá se nu ése toti membrii eforiei deodata din activitate, se hotaresce ca cea dinteia éra se se aléga presiedintii numai pe unu anu, unu asesoru bisericescu si unulu mirenescu pe doi ani, éra celalaltu asesoru bisericescu si mirenescu pe trei ani.

§. 8. Alegerea ordinaria a membriloru eforiei, se face prin membrii, ce remanu inca in activitate, si prin antestitii comunali si preotii ce voru fi de fatie in dio'a din urma a esameniloru din semestrulu alu II-le fara convocare.

Daca ése unu membru din activitate afara de rindu, urmatoriulu lui se alege numai prin eforia si numai pe restulu timpului de alegere alu antecesorului seu.

§. 9. Chiamarea si activitatea eforiei scolare in genere e a lucrá despre totu, ce se tiene de sustinerea si inaintarea acestii scóli si a fondului seu.

In deosebi efori'a se aduna in totu anulu regulatu de patru ori:

1. in dio'a cea d'anteiu a inceperei cursului

scolasticu spre a hotari intr'alte trebuințiose și pregătirile pentru neimpedecat'a tinerere a cursului.

2. La siése septemani spre a hotari despre relaxarea séu moderarea tacselor scolari la copii cei seraci.

3. La examenulu semestrului d'anteiu, pentru controlarea sporiului semestrului I-u și pentru pregătirea semestrului alu II-lea.

4. La examenele din semestrulu alu II-a, cu care ocașiune se va întregi efori'a, se voru examina societatele anului trecut, și se voru face și preluminarele pentru spesele anului viitoriu.

§. 10. Afara de acestea rinduri ordinare se aduna efori'a și la intemplari extraordinarii convocata fiindu prin presedintele ei în urm'a concederii din partea c. r. preturei în contielegere cu inspectorulu cercului scolare.

Pe timpulu, candu efori'a nu e adunata, corespondintiele ei le porța presedintele cu secretariulu, carii inse trebuie se dea sama despre lucrurile sele acestei eforie pe candu acésta se va aduna.

§. 11. Efori'a pertractéza despre tôte obiectele competintiei sele pe calea votizarii dupa normele generali de votizare, și deliberatiunile scóse prin majoritatea votizarii le înaintéza pe calea oficielor sele bisericesci séu politice, dupa cum cere competinti'a spre aprobare séu executare. Secretariulu porța protocoalele, expeditiunile și archiv'a eforiei.

Expeditiunile eforiei se subscriu de presedintele și de secretariu.

Casierulu aduna banii scolastici și tiene numai atatacatu trebuie pentru trebuințele ordinarii mensuale, și nici odata mai multu de 50 f. — Ce trece peste acésta suma trebuie se se depuna la oficiulu perceptorale în depositu.

(Vă urmă.)

Metód'a cea mai usióra de a invetiá citirea în timpulu celu mai scurtu.

Metód'a, de care voui a scria, e înca numai în pucine scóle d'ale nóstre intr'odusa, desí este cea mai buna între metodele cunoscute. Cea mai mare parte a invetiatoriloru tienu a fi lucru imposibilu a putea invetiá citirea și fara de uritiosulu modu de pan'acum, alu silabisatiunei, care ne e binecunoscutu, ca rapesece ani întregi pana se ajungemu la tienta, candu prin metód'a nóstra scolarii cu cunoscerea literelor deodata invétiá și citirea.

Scimu, ca literele sunt nesce sunete infaciosiate

prin semne vidibile. Literele séu sunetele aceste sunt de dóue feluri, unele se potu pronunčia de sine fara ajutorulu altui sunetu, și ele se dicu pentru aceea litere sonante séu cu o vorba: vocale, altele însa nu se potu pronunčia, decatu numai prin ajutorulu vre uneia din vocale, și aceste se dicu litere nesonante séu adica consunante.

La metód'a nóstra are a se luá multa privire la acésta calitate a literelor și de aceea amu putea-omú „metód'a sunetului“ séu — dupa cum începú a se generalisá în Banatu — „Tonisare“.

Dupa acésta metód'a candu începemu a 'nvetiá pe copilu literele, nu luamu alfabetulu de a rindulu, ci mai anteiu-lu facemu cunoscutu numai cu vocalele, și mai anteiu cu cele simple. Dupace si le-a însusitu bine, facemu atentu pe scolari, ca fiacare vocalá nu numai e totu odata și o silaba, dara unele esprima chiaru și cuvinte, cum „o“ este numeru d. e. o óla etc., este înca și unu cuvintu de mirare, d. e. o Dómne! Asiá-si are vocal'a „e“ întielesulu seu cá cuventu = „este“ etc. Invederamu apoi scolariiloru însemnetatea vocaleloru în limba și ca fara de ele nu se potu formá cuvinte.

De aci trecemu la vocalele duple și contrase séu la diftongi și triftongi, și anume mai anteiu la acele, care totu odata sunt și cuvinte cu întielesu deplinu, cá scolarulu se véda progresulu și folosulu seu. Acci diftongi ar fi dara mai anteiu acestia: au, ai, ea, já, ie etc., unde apoi indata se potu formá numai din vocale simple și duple-contrase díceri catu de scurte, cum ar fi: ei au oi, ai óue, iá aiu.

Facemu apoi exercitii multe cu vocalele abiá invetiate și trecemu la consonante numai atunci, candu baiatii fara nici o greutate potu pronunčia ori care vocale simpla, dupla séu tripla, ma și dícerile formate din acele.

Trecendu la consonante, avem a începe cu acele litere, care au sonulu celu mai usioru, cumu sunt: r, s, c, etc. și nu spunemu scolariiloru ca r, s, c este er, es, ce, ci le aratamu sunetulu loru celu mutu d. e. la „s“ cá candu faci semnulu tacerii etc., și facemu pe scolari a precepe, ca aceste litere atunci se potu pronunčia bine, daca punemu una din vocale lenga ele. Începemu deci indata a si legá vocale cu consonante d. e. cu „e“, care propusu înainte literelor de susu ajuta a rostí numele lor, facemu exercitii númeroasa, și éta ca copilulu începe a citi. Esercitiile firesce se ceru a fi dupa cerinti'a metodica, la care fiacare invetiatoriu

va scî a corespunde. La liter'a „r“ am incepe cam asiá: e-r, a-r, r-e, i-r, r-a, o-r, u-r, r-ei, r-oiu, r-oua, r-aiu, r-riu, r-a-r-i, r-ea, a-r-a-r-e, r-a-o-r-a-r-e etc.

In modulu acesta copilulu se trezesce citindu si astufelu se animeza de sine la invetiatura.

Trecendu la a dóu'a consonanta d. e. „s“ procedem totu cá mai anteu asiá: o-s, e-s, s-o, a-s, s-e, i-s, u-s, s-u, s-i, s-a, s-o-s-i, s-u-s-u, etc.; apoi contiesemu si consonant'a anteu invetiata d. e. s-o-r-a, s-o-s-i-r-e, r-e-s-a-r-e, a-r-s-a, r-a-s-a, s-u-r-a, r-e-s-u-r-a etc.

Trecendu acum si la a trei'a consonanta va observá cu bucuria atatu scolariulu cá si invetiatoriulu, ca insusirea ei va fi mai usior'a decatu la consonant'a antea si a dóu'a si ca calea inaintarii e curatita acum de tóte greutatile. Numai nu trebe uitatu, cá la fiacare litera nóua dupa cunóscerea ei indata se se contiese in esemple numeróse tóte literele de mai nainte, cá invetiendu se se si repetedie. Invetiatorulu bunu isi face o carticica si afara de scóla se pregatesce de prelegere singuru, meditando si componendu esemplele de exercitiu, dupa metóda. Elaboreatele aceste ale sele si le completéza din anu in anu, si astu-modu ajunge apoi cu timpu la pracsá si dibacia in servitiulu seu celu greu.

Dupa acésta metóda scolarii incepatori in timpu de o luna trebue se citésca bine.

Junii mai mari invétia si mai curendu. Insu-mi am invetiatu pe unu teneru de 18 ani a citi bine si a scrie in 24 óre, dupa acésta metóda, fara cá acela se fi cunoscutu mai nainte vre-o litera. Elu citește si scrie pana astadi si-mi multiumesce la tóta intalnirea

Cu anima doritóre de avantarea instructiunei in scólele nóstre, recomandu acésta metóda colegiloru mei spre urmare si meditare mai departe.

Let'a-mare, in Maiu 1861.

Georgiu Sioncudénu,
docinte comunalu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 24. A dou'a domnia a lui Justinianu II., 705—711.

Justinianu lui Trebeliu, delocu 'i tramite daruri, si facendu-lu cesare 'i da si fét'a promisa. Dar' mai tardiu (708) se seuitá de facerile de bine, si pornesce cu óstea a supra lui Trebeliu pe mare si pe uscatu redicandu-si castrele la Odesu. —

Bulgarii inversiunati de asia perfidia, se arunca furiosi asupra lui si macelandu in modulu celu mai cumplitu, Justinianu abia scapa in Antrialu, de unde prin bulgarii

incungjuratori scapa intr'o nópte si fuge pe mare. — Nu scapá in sa de tributulu, ce trebuiá se platésca lui Trebeliu (709). —

Imperatulu aducendu-si aminte ca chersonitii, carii vrura se-lu ucida candu erá la ei in esiliu, pléca asupra loru cu furii de resbunare. si frige pe boierii loru, éra pe prunci pana la 87,000 'i innéca (710). — Chersonitii se ducu la Cazari dupa ajutoriu, si punu pe Filipu Pergamenu de imperatu. —

Din acestu timpu influinti'a greciloru totu mai tare cresce in curtea imperatésca in Constantinopoiu, si familiiele domnitóre romane mai alesu cu mórtea lui Justinianu II., (in care se stinge famili'a domnitóre eraclea) incéta, si se redicu grecitii sub nume de „romei“ adeca romani noi; éra numele celu maretii „romanu“ remane numai pentru stramosii nostrii din amendoue Daciele si Macedoni'a!

§. 25. Filipu Pergamenu, 711. Anastasiu II., 713—715.

Imperatulu nou delocu pléca in capitala, si prindiendu pe Justinianu II., 'i taia capulu. Bulgarii sub Filea ducele loru, trecu Emulu, si ajungu pana la pórt'a de auru, la Constantinopoiu, apoi de aci renturnara pradandu si ucigendu.

Amestecandu-se imperatulu in eresurile monotelitoru, se redica asupra lui unu Anastasiu, si scotiendu-i ochii se face imperatu, dar' nici elu fú mai norocosu, caci dupa ce a intaritu soborulu alu 6-le ecumenicu, óstea din Rodu redica pe Teodosiu III. de imperatu. Acest'a cuprinde urbea bizantina, éra Anastasiu se calugeresce. —

§. 26. Teodosiu III., 716, si Leone III., 717—741.

Intre asia schimbari in urbe, bulgarii propasiescu, si silescu pe Teodosiu se facea unu tractatu cu Trebeliu, — si in urmarea tractatului, marginea domniiloru se pune la Meleonu in Tracia, fugitii se tramitu a casa, negutiatori'a se face libera, éra imperatulu da pe anu vesminte si pei rosii in pretiu de 50 libre de auru. — Saraceniimpresurandu Constantinopoiulu, imperatulu se calugeresce, apoi mai tardiu móre in Efesu; éra tronulu 'lu apuca rivalulu Leone III., si redica pe tronu famili'a Isauriloru. Saraciniipatiendu reu la urbe, pléca asupra lui

Trebeliu, carele se imputernicì cu locuitorii romanesci, si taià 20,000 de Saraceni, pana ce ceialalti fugindu pe luntrii se inecara mai toti. — Trebeliu móre si 'i urmezà Cormesiu, éra imperatulu ucide pe multi, despretiuesce icónele sante si móre in 741. —

§. 27. **Constantinu V. Copronimu, 741—776.**

Acest'a e fiulu lui Leone III., si in 753 aduna soboru si ordinéza icónele, dar' acestu soboru s'a stersu prin alu 7-le ecumenicu, séu 2-le dela Nicea (787).

Incependu a edificá cetati in Traci'a, si a o impopulá, bulgarii ceru tributulu, dar' ne-capetandu nemica, inrumpu, pradéza, apoi rentórna ducendu pe multi in sclavia. Imperatulu pléca mai tardiu a supra loru pe apa si pe uscatu, si la cetatea Marcele 'i bate urítu, éra bulgarii pentru asigurarea pacii, dau pe fiii loru, de ostatici, adeca in pemnu (756). — Constantinu incuragiatu de asia invingeri, peste trei ani strica pacea, si merge asupra bulgariloru, carii 'lu intempina la strimtorile Emului si batendu-lu bine 'lu pefuga cu rusine. — In anulu viitoriu Telericu se face rege, si imperatulu 'lu bate taiandu si prindiendu pe multi, éra celoru vii taiandu-le capulu in Constantinopoiu (763). —

Imperatulu in 3 ani dupa olalta strica necontenitu pe bulgari, dar' ajungendu Telericu de rege, acest'a 'i prapade 2000 de luntri si mai tóta óstea pe marea négra (771). Bravulu Constantinu vrendu a si resbuná asupra loru, pléca insusi cu 2000 de luntri si alta óste tramite pela Emu, si ajungendu elu la Dunare, bulgarii ceru pace. — De si jurara amendóne partile pe pacea facuta in scrisu, bulgarii totusi tramitu 12,000 de militari se sclavésca poporulu din Bersitia si se-lu duca in Bulgari'a, pentruce imperatulu pléca cu 80,000 de armati, si la Liteoria atacandu pe nesciute, ucise pe multi, prinse nenumarati si pe ceialalti 'i pefugarí (774). Mai tardiu incercà imperatulu si alta espeditiune pe mare cu 12,000 de militari, si elu cu alta óste plecà; dar' ajungendu flot'a la Mesembri'a fũ prapaditu de fortuna grea, pentruce se rentórce, si in scurtu timpu móre de necasu pentru starea imperatiei (775). —

§. 28. **Leone IV., 776—780.**

Leone e fiulu lui Cupronimu (spurcatoriu) si pe Telericu regele bulgariloru si alu romaniloru din Daci'a 'lu primesce 'lu botéza, si 'lu insóra cu verisiór'a muiirii sale.

Acestu Telericu astutu, avendu suspitiu pe mai multi in tiéra cumca tienu cu bisantinii, tramise lui Cupronimu scrisóre ca vre se fuga la elu cu cei ce suntu si lui amici; dár cá se se incréda se i tramita numele loru. Cupronimu crediendu a fi adeveru descopere pe partisanii lui de familii romanesci si bulgare, éra Telericu 'i taia pre toti, — si asia dupa ce 'si perdu tóta popularitatea, vine si in caintia se se botéza.

Leone in anulu din urma persecuta pe reveritorii de icóne, rapesce corón'a din biseric'a santei Sofie, si móre. —

§. 29. **Constantinu VI., 780—797. Irin'a, 802.**

Constantinu fiulu lui Leone, fiindu inca in pruncia, Irin'a mam'a sa s'a ingrigitu de imperatia, si delocu a tienutu soborulu 7-le ecumenicu in Nicea iertandu a reveri icónele.

Intre aceste bulgarii alesera pe Cardamu de rege, si imperatulu lapedandu pe mam'a sa dela guberniu pléca de doueori asupr'a bulgariloru, (791) dar Cardamu asia 'lu bate la Marcele, incatu perde multi omeni de frunte, ostasi si bani si fuge la Constantinopoiu. Junele imperatu neputendu suferi asia rusine, 'si stringe óste mare si pléca asupr'a lui Cardamu, carele nu cutezà se dee fétia, ci dela padurea Arboreva, fugì a casa.

Irin'a voindu se domnésca singura, castiga boierii pe partea sa, si scóte ochii fiului seu imperatului. Ea avea unu planu mare, cá se se marite dupa Carolu celu mare, si se impreune imperati'a dela apusu cu acea dela resaritu, dar' nu se potú, deórece boierii pe ea o esilara in Lesb'a, unde a si muritu, éra de imperatu elesera pe Niciforu (802). —

In acesti ani Carolu celu mare bate pe avari si intemea marc'a Austriei; in Rom'a restabila pacea, si in diu'a de cratiunu iá corón'a cu titlu de imperatu alu romaniloru. —

(Vá urma.)